

Lech GROCHOWSKI*

STRAŻ GRANICZNA W ASPEKCIE UKŁADU Z SCHENGEN

Przystąpienie Polski do Układu z Schengen i zmiana zasad ruchu granicznego na znaczącym odcinku granicy RP spowodowały ogromne zmiany w sposobach pełnienia służby granicznej. Jednolity dotąd system ochrony granicy podzielił się na dwa zupełnie różne i nieporównywalne metody działania. Pierwszy – tradycyjny, oparty na kontroli ruchu granicznego w przejściu granicznym i patrolowaniu linii granicy, oraz drugi – zupełnie nowy, polegający bardziej na pracy rozpoznawczej i prewencyjnej, niż na fizycznej ochronie granicy. Straż Graniczna stała się także odpowiedzialnym współuczestnikiem krajowego i europejskiego systemu bezpieczeństwa, ponosząc odpowiedzialność za jedną z najbardziej narażonych na ataki i najtrudniejszą do opanowania sferą bezpieczeństwa, jaką jest komunikacja lotnicza.

Słowa kluczowe: Układ z Schengen 1985 r., granice, Straż Graniczna, Unia Europejska a Polska

WSTĘP

Decyzja o zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych UE oraz o przystąpieniu dziewięciu nowych państw członkowskich do strefy Schengen nastąpiła w nocy z 20 na 21.12.2007 r. Była to jedna z najważniejszych decyzji w zakresie pełnej realizacji integracji europejskiej. Poszerzenie obszaru strefy Schengen stanowi istotny wkład w budowę zjednoczonej Europy opartej na wzajemnym zaufaniu, wspólnie podejmującej walkę o utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa.

1. RYS HISTORYCZNY PODPISANIA UKŁADU Z SCHENGEN

Do największych osiągnięć Wspólnoty Europejskiej w ciągu ostatniego półwiecza z całą pewnością można zaliczyć stworzenie dużego regionu bez granic. Regionu, w którym ludzie mogą podróżować bez kontroli granicznych.

Wspólnota Europejska w sposób ewolucyjny przez wiele lat, stopniowo, docho-
dziła do uregulowania współpracy granicznej. Początkiem układu z Schengen¹ było

* dr Lech GROCHOWSKI – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko - Mazurskiego

¹ Schengen - winiarska wieś w południowo-wschodnim Luksemburgu, w gminie Remerschen. W 2010 roku wieś zamieszkiwało 530 osób. Miejsowość leży na styku granic trzech państw - Luksemburga,

porozumienie rządowe Francji i Niemiec zawarte w Saarbrücken² 13 lipca 1984 r. o stopniowym znoszeniu kontroli na ich granicach³. Była to umowa dwustronna w sprawie ułatwienia obywatelom obu państw przekraczania wspólnej granicy. Dotyczyła ona jedynie kontroli na drogowych przejściach granicznych. Umową z Saarbrücken zainteresowały się kraje Beneluxu, mające już doświadczenia w funkcjonowaniu unii paszportowej. Dnia 12 grudnia 1984 r. rządy państw Beneluxu⁴ przedstawiły rządowi Francji i Niemiec memorandum, w którym zaproponowano rozszerzenie umowy z Saarbrücken na Unię Paszportową Beneluxu. Po negocjacjach 14 czerwca 1985 r. w miejscowości Schengen w Luksemburgu podpisano umowę o stopniowym znoszeniu kontroli na wspólnych granicach (tzw. Schengen 1). Pełna nazwa umowy brzmi: „*Układ pomiędzy rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluxu oraz Republiki Federalnej Niemiec i Republiki Francuskiej dotyczący stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Schengen 14 czerwca 1985 r.)*”⁵.

Podpisany Układ określał zasady zmierzające do ułatwienia przekraczania granic wewnętrznych i uszczelnienia granic zewnętrznych. W tym zakresie wyznaczał dwa zadania:

- do realizacji bieżącej - natychmiastowej (od 1 stycznia 1986 r.), które obejmowały m. in. wprowadzenie kontroli wzrokowej i wspólną odprawę graniczną oraz ułatwienia w przekraczaniu granicy dla mieszkańców strefy przygranicznej poza wyznaczonymi przejściami granicznymi;
- do realizacji długoterminowej (do 1 stycznia 1990 r.), które zakładały całkowite zastąpienie kontroli na granicach wewnętrznych przez kontrole na granicach zewnętrznych strefy Schengen, harmonizację prawa migracyjnego, prawa dotyczącego polityki wizowej i współpracy policyjnej⁶.

Układ z Schengen był umową międzynarodową, zawartą przez niektóre państwa członkowskie Wspólnoty Europejskiej. Chociaż zawarto ją poza wspólnotowym porządkiem prawnym, była ona otwarta dla pozostałych państw WE. Spełnienie wymienionych zadań, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w ramach Wspólnoty zależało w dużym stopniu od skuteczności współdziałania służb granicznych, policyjnych, migracyjnych państw Schengen, zwłaszcza w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. To jednak wymagało wcześniejszego przeprowadzenia starannych i kosztownych przygotowań technicznych

Niemiec i Francji. Wieś stała się sławna 14 czerwca 1985 roku, kiedy to na statku Princesse Marie Astrid na rzece Mozeli podpisano traktat znany obecnie jako Układ z Schengen.

² Saarbrücken - miasto w Niemczech, stolica kraju związkowego (niem. Bundesland) Saara, polityczne i kulturalne centrum regionu, siedziba regionalnego związku miast, główny ośrodek gospodarczy Zagłębia Saary, wydobywanie węgla kamiennego, hutnictwo żelaza, przemysł maszynowy, metalowy, elektrotechniczny, precyzyjny. Znajdują się tu Muzeum Hutnictwa i Muzeum Przemysłu, lotnisko i uniwersytet. Obecna aglomeracja powstała w 1909 przez połączenie trzech miast: Saarbrücken, St.Johan oraz Malstatt-Burbach i liczy obecnie ponad 180 000 mieszkańców, w tym wielu obcokrajowców.

³ Porozumienie rządowe z 13 lipca Francja – Niemcy.

⁴ Tzn: Rządami Królestwa Belgii, Królestwa Holandii i Wielkiego Księstwa Luksemburg.

⁵ Potocznie nazywany Układem (lub Umową) z Schengen. Układ podzielony był na dwa „Tytuły” – Tytuł I – działania krótkoterminowe, składał się z 16 a Tytuł II – działania długoterminowe z 17 artykułów.

⁶ Układ z Schengen i porozumienie wykonawcze do układu, MSWiA, Warszawa 1998, s. 15.

w państwach Schengen. Dlatego kraje Schengen swoją gotowość do wypełnienia zobowiązań wynikających z Układu złożyły z opóźnieniem, tj. 22 grudnia 1994 r., a nie jak wspomniano wcześniej 1 stycznia 1990 r. Po ratyfikacji Układu Schengen przez państwa - strony, wszedł on w życie 26 czerwca 1995 r.

2. POROZUMIENIE WYKONAWCZE DO UKŁADU SCHENGEN, PROCES PRZYSTĘPOWANIA

Brak zawarcia w Umowie z Schengen praktycznych aspektów współpracy, spowodował konieczność kontynuowania dalszych prac nad systemem Schengen. 19 czerwca 1990 r. podpisano Konwencję Wykonawczą do Układu z Schengen⁷. Konwencja Wykonawcza⁸ określała praktyczne rozwiązania, które gwarantowały bezpieczne zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych, bez zwiększania zagrożeń związanych z działalnością przestępczą. Tak więc Konwencja stanowiła uszczegółowienie Układu z 1985 r. i była od niego obszerniejsza (zawierała 142 artykuły).

Konwencja definiowała takie pojęcia, jak:

- 1) **Granice wewnętrzne** - wspólne granice lądowe układających się stron, jak również ich lotniska przeznaczone do ruchu wewnętrznego, ich porty morskie przeznaczone do regularnych połączeń promowych wyłącznie z lub do innych portów znajdujących się na terytorium układających się stron, bez zawijania do portów znajdujących się poza tym terytorium.
- 2) **Granice zewnętrzne** - granice lądowe i morskie, jak również lotniska i porty morskie należące do układających się stron, o ile nie są one granicami wewnętrznymi.
- 3) **Loty wewnętrzne (krajowe)** - wszelkie loty odbywające się wyłącznie z i do terytorium układających się stron, bez lądowania na terytorium państwa trzeciego.
- 4) **Kraj trzeci** - każde państwo niebędące układającą się stroną.
- 5) **Cudzoziemiec z kraju trzeciego** - każda osoba niebędąca obywatelem państwa członkowskiego Wspólnoty Europejskiej.
- 6) **Cudzoziemiec z kraju trzeciego objęty odmową wjazdu** - każdy cudzoziemiec z kraju trzeciego, dla którego zakaz wjazdu został wpisany do Systemu Informacji Schengen, na podstawie artykułu 96.
- 7) **Przejsie graniczne** - każde przejście graniczne wyznaczone przez właściwe władze i przeznaczone do przekraczania granic zewnętrznych.
- 8) **Kontrola graniczna** - kontrola przeprowadzana na granicy, która niezależnie od jakichkolwiek innych przyczyn, wynika wyłącznie z zamiaru przekroczenia granicy.
- 9) **Przewoźnik** - każda osoba fizyczna lub prawna, która z tytułu wykonywanego zawodu zajmuje się transportem osób drogą powietrzną, morską lub lądową.
- 10) **Podstawa pobytu** - wszelkiego rodzaju zezwolenie wydane przez jedną z układających się stron, uprawniające do pobytu na jego terytorium. Definicja ta nie

⁷ Układ z Schengen z 1985 r. nie określał praktycznych zasad współpracy między państwami - stronami układu.

⁸ Układ z Schengen i porozumienie wykonawcze, op. cit. s. 21.

obejmuje tymczasowego zezwolenia na pobyt na terytorium strony układającej w celu przeprowadzenia postępowania o udzielenia azylu lub prawa pobytu.

- 11) **Wniosek o azyl** - każdy wniosek w formie pisemnej, ustnej lub innej, przedłożony przez cudzoziemca na granicy zewnętrznej lub na terytorium jednej z układających się stron w celu uzyskania statusu uchodźcy (zgodnie z *Konwencją Genewską z dnia 28 lipca 1951 r. o statusie uchodźców, poprawioną Protokołem Nowojorskim z 31 stycznia 1967 roku*) i korzystania w tym charakterze z prawa pobytu.
- 12) **Osoba ubiegająca się o azyl** - każdy cudzoziemiec z kraju trzeciego, który złożył wniosek o udzielenie azylu w rozumieniu niniejszej konwencji, odnośnie, którego nie podjęto jeszcze ostatecznej decyzji.
- 13) **Rozpatrywanie wniosku o azyl** - wszelkie procedury polegające na zbadaniu, podjęciu decyzji i przeprowadzeniu działań zmierzających do podjęcia ostatecznej decyzji na wniosek o udzielenie azylu z wyłączeniem postanowień strony układającej się, która ponosi odpowiedzialność za postępowanie w sprawie wniosku o udzielenie azylu zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji⁹.

Podstawowym zadaniem Konwencji było zagwarantowanie porządku publicznego i bezpieczeństwa, faktyczne zapewnienie swobody przemieszczania się osób w strefie Schengen. Konwencja Wykonawcza - nazywana skrótowo Schengen II wprowadziła wiele unormowań, które niwelowały zmniejszenie bezpieczeństwa, w wyniku zniesienia kontroli na granicach wewnętrznych. Tymi unormowaniami są:

- jednolite zasady przekraczania granic zewnętrznych (lądowych, morskich i powietrznych), zgodnie z przepisami prawa wewnętrznego danego państwa, ale uwzględniające bezpieczeństwo i interes pozostałych państw Schengen;
- ujednoczenie polityki wobec cudzoziemców w zakresie wiz (krótko i długoterminowych), warunków ruchu turystycznego oraz prawa do odmowy wjazdu na terytorium Schengen;
- wspólne procedury azylowe określające, które państwo powinno rozpatrywać wnioski o udzielenie azylu niezależnie od tego, w którym państwie Schengen go złożono;
- zasady współpracy policyjnej, w tym wymiana informacji policyjnych i oficerów łącznikowych, obserwacja transgraniczna oraz pościg transgraniczny;
- współpraca sądowicza w sprawach karnych i ekstradycyjnych, uproszczenie tych procedur, przekazywanie dokumentów w ramach pomocy prawnej, rozciągnięcie tej współpracy na przestępstwa podatkowe oraz wykonywanie orzeczeń sądowych;
- współdziałanie w zwalczaniu handlu narkotykami i środkami odurzającymi, powołanie w tym celu stałej grupy roboczej;
- wspólne zasady dotyczące posiadania i transportu broni palnej oraz amunicji, a także obrotu nimi;

⁹ Konwencja z Schengen, art. 1 definicje.

- stworzenie funkcjonującego Sytemu Informacyjnego Schengen oraz zasad ochrony danych osobowych¹⁰.

Oprócz pięciu państw, które zawarły Układ z Schengen do obydwu omawianych umów przystępowały: w 1990 r. - Włochy, w 1991 r. - Hiszpania, Portugalia, w 1992 r. - Grecja, w 1996 r. - Austria, Dania, Finlandia, Szwecja, w 2007 r. - Czechy, Estonia, Łotwa, Litwa, Malta, Węgry, Polska, Słowenia i Słowacja.

W Schengen uczestniczą także kraje spoza UE: Islandia i Norwegia od 1999 r., Szwajcaria w ograniczonym zakresie od 2004 r. Ponadto w określonych częściach przepisy Schengen obowiązują w pozostałych państwach UE: Irlandii, Wielkiej Brytanii, Cyprze, Bułgarii i Rumunii. Irlandia i Wielka Brytania formalnie nie przystąpiły do Układu z Schengen, ani do Konwencji Wykonawczej ze względu na wyspiarskie położenie geograficzne, powodujące inne podejście do ochrony własnych granic. Przepisy samej Konwencji Wykonawczej wchodziły w życie w państwach Układu Schengen w różnych latach, poczynając od 26 marca 1995 r. do przełomu lat 2007/2008. Na przełomie właśnie tych lat przepisy Konwencji Wykonawczej weszły w życie w 9 państwach, które przystąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r., w tym w Polsce. Kontrole na granicach wewnętrznych w tych państwach zniesiono 21 grudnia 2007 r., a na lotniskach 30 marca 2008 r. Aktualnie tj. w marcu 2009 r., w ramach Schengen współpracują 22 państwa członkowskie UE. Przystąpienie nowych państw członkowskich do strefy Schengen było procesem trudnym i wymagającym wielu przygotowań w zakresie dostosowania prawa, infrastruktury oraz podjęcia wielu innych działań, które pozwoliłyby na uzyskanie pozytywnej oceny Rady UE. Sam proces ewaluacji był dużym wyzwaniem dla Grupy ds. Ewaluacji Schengen, która zgodnie z mandatem jest odpowiedzialna za przeprowadzenie oceny nowo wstępujących państw członkowskich. Ocena dziewięciu (z dziesięciu - bez Cypru) nowych Państw Członkowskich w krótkim czasie wymagała odpowiedniego przygotowania Grupy Roboczej ds. Ewaluacji. Proces ewaluacji odbywał się dwuetapowo. Najpierw państwa kandydujące wypełniły kwestionariusz, odpowiadając na ponad 150 pytań. Następnie przeprowadzone były kontrole w tych państwach. W Polsce taka wizyta oceniająca, która dotyczyła takich zagadnień, jak współpraca policyjna, kontrola granic lądowych, morskich oraz powietrznych, polityka wizowa, ochrona danych osobowych, odbyła się w 2006 r. i ponownie w 2007 r. W Polsce głównym problemem było sprawdzenie przygotowań do zabezpieczenia wschodniej granicy zewnętrznej Schengen. W listopadzie 2007 r. Rada Unii Europejskiej podjęła dwie decyzje:

- o zakończeniu procesu ewaluacji;
- o całkowitym zastosowaniu się do dorobku prawnego Schengen i zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych.

3. PRZYGOTOWANIE STRAŻY GRANICZNEJ DO AKCESJI POLSKI DO STREFY SCHENGEN

Zadania Straży Granicznej uległy w ciągu ostatnich kilku lat poważnym zmianom. Obowiązki, jakie nałożyły na tę formację regulacje Schengen, spowodowały konieczność reorganizacji struktury służby oraz delegacji nowych uprawnień.

¹⁰ Por. A. Dudzic, *Polska w strefie Schengen*, Warszawa 2008.

Z jednej strony pojawiła się potrzeba znacznego zwiększenia zasobów kadrowych, ich wyposażenia i stworzenia nowoczesnej infrastruktury, umożliwiających sprostanie wymogom zabezpieczenia najdłuższej zewnętrznej granicy lądowej Unii Europejskiej. Z drugiej strony otwarte zostały granice wewnętrzne i zmienił się charakter działań służb granicznych. Tradycyjny model zastąpiły czynne działania kontrolne poza obszarem granicznym, wsparte kompleksową analizą ryzyka.

Państwa – sygnatariusze układu z Schengen – zobowiązały się do stosowania bardzo surowej polityki migracyjnej i skutecznej ochrony granic zewnętrznych. Uwolnienie ruchu granicznego pomiędzy państwami członkowskimi stało się więc możliwe dzięki zaostrzeniu przepisów i poszerzeniu zadań formacji ochrony granic.

W Polsce proces ten można prześledzić, analizując ewolucję przepisów Ustawy o Straży Granicznej. Uchwalona w 1990 r.¹¹ była kilkakrotnie nowelizowana, dostosowując zadania, uprawnienia i zasięg działania tej formacji do zmieniających się warunków i potrzeb.

Pierwotnie Straż Graniczna miała dokonywać kontroli ruchu granicznego w przejściach granicznych i patrolować zieloną granicę. Działać mogła tylko w strefie nadgranicznej, czyli na obszarze szerokiego na 15 kilometrów pasa, biegnącego wzdłuż granicy państwa.

Kolejne nowelizacje ustawy wyposażyły SG w uprawnienia operacyjne, a obszarem jej działania stało się całe terytorium państwa polskiego. Wyrazem tych zmian było powołanie w 2001 r. w strukturze SG pionu operacyjno-śledczego, kierowanego przez Zarząd Operacyjno-Śledczy Komendy Głównej Straży Granicznej i utworzenie działających wewnątrz kraju wydziałów zamiejscowych ZOŚ KGSG, które podjęły skuteczną walkę z nielegalną migracją, przemytem towarów, handlem ludźmi, fałszerstwami dokumentów itp. Wreszcie we wrześniu 2004 r. został utworzony Nadwiślański Oddział Straży Granicznej, który swoim zasięgiem działania objął obszar centralnych województw Polski.

Dotychczasowe wydziały zamiejscowe ZOŚ, przekształcone w placówki (pierwotnie graniczne placówki kontrolne), zostały włączone w skład nowego oddziału. Równocześnie rozpoczęła się reorganizacja struktury pionowej Straży Granicznej.

W ślad za utworzeniem pionu operacyjno-śledczego oraz połączeniem pionu kontroli ruchu granicznego i ochrony granicy państwowej w jednolity pion graniczny (Zarząd Graniczny KG SG), ujednociono także strukturę terenową, gdzie dotychczasowe strażnice i graniczne placówki kontrolne zostały zastąpione przez placówki Straży Granicznej.

Kolejne nowelizacje ustawy o Straży Granicznej wyznaczyły funkcjonariuszom SG zadania ochrony międzynarodowych szlaków komunikacyjnych, w tym także w ramach transportu lotniczego, oraz umożliwiły prowadzenie samodzielnych działań kontrolnych na terytorium całego kraju.¹²

Równoległe ze zmianami prawnymi i organizacyjnymi trwało wyposażanie formacji w nowoczesny sprzęt, przekształcanie jej w strukturę w pełni zawodową i dosto-

¹¹ Dz. U. z 1990, Nr 78 poz. 462.

¹² Ustawa o SG, tekst jednolity ogłoszony (Dz. U. z 2005 r. nr 234, poz. 1997).

sowywanie stanu liczebnego do nowych warunków działania. Na wschodzie i północy kraju skoncentrowane zostały siły i środki służące fizycznej ochronie granicy i kontroli ruchu granicznego, podczas gdy na południu i zachodzie skupiono się na pracy operacyjnej i dochodzeniowej oraz na lotnych wyrwykowych kontrolach dokonywanych w głębi terytorium RP.

W momencie włączenia Polski do Strefy Państw Schengen, Straż Graniczna organizacyjnie i prawnie była w pełni przygotowana na podjęcie nowych zadań.

4. ZAŁOŻENIA WIELOLETNIEJ KONCEPCJI FUNKCJONOWANIA STRAŻY GRANICZNEJ NA LATA 2009 - 2015

W dniu 24 lutego 2009 roku Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zatwierdził „*Założenia wieloletniej koncepcji funkcjonowania Straży Granicznej na lata 2009 – 2015*”. Podstawowym celem tego dokumentu jest przekształcenie formacji w nowoczesną służbę graniczo - imigracyjną. SG będzie odpowiedzialna za dokonywanie odpraw granicznych i ochronę granic zewnętrznych UE, a także realizację zadań w zakresie przeciwdziałania i zwalczania nielegalnej migracji oraz szeroko rozumianej przestępczości transgranicznej. Zatwierdzenie tego dokumentu pozwoliło na rozpoczęcie prac nad wieloletnią koncepcją funkcjonowania Straży Granicznej¹³.

„Założenia Koncepcji...” są realizacją procesu zapoczątkowanego przez Straż Graniczną w 2000 r. W okresie od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2008 r. z systemu ochrony odcinków granicy państwowej RP, będących obecnie granicą wewnętrzną UE, wyłączono już 56 placówek Straży Granicznej.

Zgodnie z planem przyjętym w koncepcji, w 2015 r. Straż Graniczna będzie odpowiedzialna za realizację następujących zadań państwa:

- 1) Kontrola ruchu granicznego oraz ochrona odcinków granicy państwowej RP, stanowiących granice zewnętrzne UE.
- 2) Przeciwdziałanie i zwalczanie nielegalnej migracji (z uprawnieniami do działania na całym terytorium Polski), a w szczególności:
 - sprawowanie wobec cudzoziemców funkcji kontrolnych w zakresie legalności pobytu, wykonywania pracy oraz prowadzenia działalności gospodarczej;
 - prowadzenie oraz realizacja czynności technicznych w celu zabezpieczenia wykonania decyzji o wydaleniu – dokonanej również w oparciu o współpracę z organami innych państw;
 - rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie wybranych form przestępczości, uwzględniającej udział cudzoziemców lub mającej charakter transgraniczny;
 - administrowanie granicą państwową RP;
 - włączenie się w wypracowanie nowego systemu monitorowania transgranicznego przemieszczania odpadów, substancji radioaktywnych i chemicznych.

¹³ Dokument zatwierdził Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji Grzegorz Schetyna.

Strategiczne kierunki przekształceń mają na celu:

- utrzymanie dotychczasowej skuteczności formacji w wykonywaniu kontroli ruchu granicznego i ochronie odcinków granicy państwowej RP, będących granicą zewnętrzną UE/Schengen;
- przekształcenie formacji SG na terytorium kraju w wiodącą polską służbę imigracyjną;
- dostosowanie infrastruktury SG na terytorium RP do zadań formacji, wykonywanych po przystąpieniu Polski do Strefy Schengen, uwzględniając możliwości wspólnego wykorzystywania infrastruktury z innymi służbami porządku publicznego,

Docelowa infrastruktura Straży Granicznej będzie następująca:

- 1) Komenda Główna.
- 2) 9 oddziałów (wg stanu na dzień 31 grudnia 2008 r. - 12), w tym:
 - 5 oddziałów¹⁴ (z obecnych 5), których głównym zadaniem będzie ochrona odcinków granicy zewnętrznej, wykonujących jednocześnie zadania służby imigracyjnej na terytorium kraju;
 - 4 oddziały¹⁵ (z obecnych 7), których głównym zadaniem będzie wykonywanie zadań służby imigracyjnej na terytorium RP, ochraniających również granicę zewnętrzną w 9¹⁶ przejściach granicznych (w tym 8 lotniczych i 1 morskim);
 - 95 (z obecnych 109) placówek SG, w tym: 79 (z obecnych 77) placówek realizujących zadania na granicy zewnętrznej oraz 16 (z obecnych 32) placówek realizujących zadania służby imigracyjnej na terytorium kraju.
- 3) Ośrodki szkolenia Straży Granicznej: Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie, Centralny Ośrodek Szkolenia SG w Koszalinie, Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu (w tym Ośrodek Tresury Psów Służbowych Straży Granicznej).
- 4) 7 (z obecnych 6) strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców.
- 5) 9 (z obecnych 8) aresztów w celu wydalenia.
- 6) Archiwum Straży Granicznej w Szczecinie.

Z analizy powyższego zestawienia wynika, że do 2015 r. infrastruktura Straży Granicznej zostanie zmniejszona o 3 oddziały SG, 23 placówki SG na granicy wewnętrznej (z czego 9 zostanie przekształconych w grupy zamiejscowe placówek SG¹⁷). Natomiast pozostałych 14 będzie rozformowanych (w tym placówka SG Międzyzdroje, na granicy zewnętrznej).

¹⁴ Morski, Warmińsko - Mazurski, Podlaski, Nadbużański i Bieszczadzki OSG.

¹⁵ Nadodrzański, Śląski, Karpacki i Nadwiślański OSG.

¹⁶ Liczba ta może zmienić się w związku z wdrażaniem planów rozwoju regionalnego, uruchomieniem nowych połączeń lotniczych itp.

¹⁷ Grupa zamiejscowa PSG będzie niewielką jednostką (bez własnego zaplecza administracyjno - logistycznego), wykonującą określone zadania formacji jak m. in.: przyjmowanie i przekazywanie osób, prowadzenie rozpoznania, kontrola legalności pobytu itd.

W „Założeniach...” przyjęto następujący harmonogram przekształceń. W terminie do 1 stycznia 2010 r. planowano:

- utworzenie Nadodrzańskiego OSG (przez połączenie Pomorskiego, Lubuskiego i części Łużyckiego OSG);
- przejęcie placówek SG - niewłączanych do Nadodrzańskiego OSG - przez Sudecki OSG;
- utworzenie Ośrodka Szkoleń Specjalistycznych SG w Lubaniu na bazie Łużyckiego OSG i Ośrodka Tresury Psów Służbowych SG;
- zniesienie PSG w Zwardoniu (Karpacki OSG);
- przesunięcie PSG w Sanoku i PSG w Wetlinie do Bieszczadzkiego OSG.

W okresie od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2010 r. nastąpiło:

- zniesienie obecnego Śląskiego OSG i Sudeckiego OSG;
- utworzenie komendy nowego Śląskiego OSG, na bazie komendy Sudeckiego OSG w Kłodzku;

W okresie od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2011 r. nastąpi:

- sukcesywne zniesienie 14 placówek SG¹⁸;
- przekształcenie 9 placówek SG w grupy zamiejscowe¹⁹;
- utworzenie 10 placówek SG²⁰;
- utworzenie 7 zamiejscowych grup placówek SG²¹.

Zgodnie z przyjętym planem „Założenia...” będą dokumentem strategicznym, podlegającym korektom i uszczegółowieniom na etapie przygotowania wieloletniej koncepcji funkcjonowania Straży Granicznej oraz - już na etapie implementacji - bieżącej ewaluacji i uzasadnionym modyfikacjom.

Terminy określone w „Założeniach...” mają charakter ramowy. Zostaną uszczegółowione na etapie prac nad wieloletnią koncepcją funkcjonowania Straży Granicznej, z uwzględnieniem możliwości (kadrowych i finansowych) ich wykonania.

Wieloletnia koncepcja funkcjonowania Straży Granicznej zakłada więc skoncentrowanie na wschodzie i północy kraju sił i środków służących do fizycznej ochrony granicy i kontroli ruchu granicznego. Natomiast na południu i zachodzie skupiono się na pracy operacyjno – śledczej oraz na lotnych wrywkowych kontrolach, dokonywanych również w głębi kraju.

¹⁸ PSG w Lubieszynie, Gubinku, Gryfinie, Osinowie Dolnym, Kostrzynie, Bogatyni, Jakuszycach, Lubawce, Kudowie - Zdrój, Międzyzylesiu, Pietraszynie, Zebrzydowicach, Międzyzdrojach i Sromowcach Wyżnych.

¹⁹ PSG w Olszynie, Kaliszu, Wałbrzychu, Nysie, Cieszynie, Tarnowie, Zakopane, Piwniczna – Zdrój i Lubaniu.

²⁰ PSG w Olsztynie, Bohukalach, Lublinie, Szczecinie, Zielonej Górze, Jeleniej Górze, Kłodzku, Raciborzu, aglomeracji katowickiej oraz w Nowym Sączu.

²¹ W Zamościu, Gorzowie Wlkp., Pile, Radomiu, Legnicy, Ostrołęce i Żywcu.

5. REALIZACJA USTAWOWYCH ZADAŃ PRZEZ STRAŻ GRANICZNĄ PO PRZYSTĄPIENIU POLSKI DO UKŁADU Z SCHENGEN

Po przystąpieniu Polski do strefy Schengen, Polska Straż Graniczna przystąpiła do wykonywania zadań wynikających nie tylko z prawa krajowego, ale i z przepisów prawa wspólnotowego. W nowej rzeczywistości możliwe jest swobodne przemieszczanie się osób w obszarze Schengen. Granice wewnętrzne (polsko-niemiecka, polsko-czeska, polsko-słowacka, polsko-litewska) istnieją nadal w sensie fizycznym i prawnym, ale osoby przekraczające te granice nie podlegają kontroli.

Dokumentem określającym jednolite reguły działalności Służb Granicznych jest Rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r., ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice, tzw. Kodeks Graniczny Schengen (KGS)²². Wynika z niego konieczność dokonywania kontroli granicznej przez odpowiednio wykwalifikowanych funkcjonariuszy, właściwie rozmieszczonych na granicach zewnętrznych. Same kontrole odbywają się na podstawie wspólnotowego i krajowego prawa. Zgodnie z Kodeksem Granicznym Schengen pojęcie Straż Graniczna oznacza „każdego funkcjonariusza publicznego wyznaczonego, zgodnie z prawem krajowym do pełnienia obowiązków służbowych na przejściu granicznym lub na odcinku granicy lub w bezpośrednim sąsiedztwie tej granicy, który z niniejszym rozporządzeniem i prawem krajowym realizuje zadania w zakresie kontroli granicznej”. W polskim prawie krajowym odpowiednikiem tego zapisu jest art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, który określa, że do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego tworzy się jednolitą umundurowaną i uzbrojoną formację - Straż Graniczną²³.

Kontrola graniczna obejmuje nie tylko odprawę osób na przejściach granicznych i ochronę granicy państwowej pomiędzy tymi przejściami, ale również analizę ryzyka dla bezpieczeństwa wewnętrznego i analizę zagrożeń dla bezpieczeństwa granic zewnętrznych. Leży ona zatem w interesie danego Państwa Członkowskiego i w interesie wszystkich Państw Członkowskich. Podstawowymi celami kontroli granicznych są:

- zwalczanie nielegalnej imigracji i handlu ludźmi;
- zapobieganie wszelkim zagrożeniom dla bezpieczeństwa wewnętrznego, porządku publicznego, zdrowia publicznego i stosunków międzynarodowych Państw Członkowskich²⁴.

Kodeks Graniczny Schengen znosi kontrole na granicach wewnętrznych, ale także dopuszcza możliwość tymczasowego ich przywrócenia w przypadku zaistnienia sytuacji

²² Dz. Urz. UE L 105 z 13.04.2006r. P 0001-0032. Kodeks Graniczny Schengen w art. 2 definiuje **granice wewnętrzne** jako wspólne granice lądowe państw członkowskich, w tym granice na rzekach i jeziorach; porty lotnicze państw członkowskich przeznaczone do lotów wewnętrznych; porty morskie, rzeczne i porty na jeziorach państw członkowskich służące do regularnych połączeń promowych. Natomiast **granice zewnętrzne** oznaczają granice lądowe, w tym granice na rzekach i jeziorach, oraz granice morskie państw członkowskich, a także ich porty lotnicze, porty rzeczne, porty morskie i porty na jeziorach, pod warunkiem że nie stanowią one granic wewnętrznych.

²³ Por. przepis 11.

²⁴ Ustawa o SG, tekst jednolity ogłoszony w: (Dz. U. z 2005 r. nr 234, poz. 1997). Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o ochronie granicy państwowej oraz ustawy o zmianie ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dnia 3 marca 2007 r.)

powodujących poważne zagrożenie porządku publicznego lub bezpieczeństwa wewnętrznego danego Państwa Członkowskiego. Przykładem może być przywrócenie przez Austrię kontroli na granicach w związku z Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej Euro 2008.

Kontrole te przywraca się na czas nie dłuższy niż 30 dni. Szczegółowe procedury określają art. 23-31 KGS. Informacja o przywróceniu kontroli na granicach wewnętrznych musi być podana do wiadomości opinii publicznej.

Zgodnie z art. 7 KGS, ruch graniczny osób i środków transportu na granicach zewnętrznych ze strefy Schengen kontrolowany jest minimalnie - tylko w zakresie ustalenia tożsamości osób na podstawie dokumentów podróży, ich weryfikacji odnośnie ważności oraz weryfikacji obecności śladów ich sfalszowania lub podrobienia, przy użyciu w stosownych przypadkach urządzeń technicznych oraz poprzez sprawdzenie wyłącznie informacji o skradzionych, przywłaszczonych, utraconych i unieważnionych dokumentach w odpowiednich bazach danych. Reguła minimalnej odprawy obowiązuje w odniesieniu do osób korzystających ze wspólnotowego prawa do swobodnego przemieszczania i nie może być wyrywkowo poszerzana.

Granice wewnętrzne mogą być przekraczane w każdym miejscu bez odprawy granicznej osób niezależnie od ich obywatelstwa. Granice zewnętrzne można legalnie przekroczyć jedynie na przejściach granicznych i w ustalonych godzinach ich otwarcia.

Przekraczanie granic zewnętrznych przez obywateli państw trzecich (spoza strefy Schengen) odbywa się w całej UE według jednolitych zasad. Obywatele ci podlegają szczegółowej odprawie przy wjeździe na terytorium Wspólnoty i opuszczaniu tego terytorium. Aby przekroczyć zewnętrzną granicę strefy Schengen, obywatele państw trzecich muszą spełniać wszystkie warunki określone w art. 5 ust. 1 KGS, to jest:

- posiadać ważną wizę (o ile jest wymagana), wiarygodnie uzasadnić cel i warunki planowanego pobytu oraz posiadać środki utrzymania w wystarczającej wysokości;
- posiadać ważny dokument lub dokumenty uprawniające do przekroczenia granicy;
- nie być osobą wpisaną w Systemie Informacyjnym Schengen w celu odmowy wjazdu;
- nie stanowić zagrożenia dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych Państw Członkowskich oraz nie być osobą wpisaną do bazy krajowej w celu odmowy.

Po ustaleniu, czy dana osoba z państwa trzeciego spełnia wszystkie wymienione warunki, w ramach odprawy szczegółowej dokonuje się:

- weryfikacji dokumentów pod kątem tego, czy nie są sfalszowane lub podrobione;
- sprawdzenia stempli wjazdu i wyjazdu w celu ustalenia, czy osoba ta nie przekroczyła maksymalnego czasu dozwolonego pobytu na terytorium Wspólnoty;
- identyfikacji miejsca wjazdu oraz sprawdzenia, czy środek transportu i przewożone przedmioty nie stanowią prawdopodobnego zagrożenia dla porządku

publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych któregośkolwiek z Państw Członkowskich²⁵.

Straż Graniczna ściśle współpracuje z zagranicznymi odpowiednikami, zarówno na podstawie porozumień dwustronnych, jak i w organizacjach międzynarodowych. Wchodzi także w skład Europolu i korzysta z Systemu Informacyjnego Schengen, dzięki czemu na bieżąco uczestniczy w wymianie informacji dotyczących wszelkiej przestępczości, w tym przestępczości granicznej.

Nie bez znaczenia jest fakt ulokowania w Warszawie Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na zewnątrznych Granicach Państw Członkowskich - Frontex²⁶.

Agencja Frontex m. in. koordynuje współpracę operacyjną między państwami członkowskimi w dziedzinie zarządzania granicami zewnętrznymi. Również wspomaga państwa członkowskie w szkoleniu funkcjonariuszy straży granicznych, przeprowadza analizy ryzyka, w razie potrzeby udziela pomocy technicznej i operacyjnej na granicach zewnętrznych.²⁷

Do zadań Straży Granicznej po zniesieniu kontroli na polskich odcinkach wewnętrznej granicy UE, należą czynności związane m.in. z:

- ujawnianiem fałszerstw dokumentów uprawniających do wjazdu i pobytu na terytorium RP (oraz całej Strefy Schengen);
- realizacją czynności zleconych przez uprawnione organy krajowe (polskie) oraz zagraniczne (w ramach Systemu Informacyjnego Schengen - SIS);
- przeciwdziałaniem wwozowi na terytorium kraju materiałów niebezpiecznych lub szkodliwych dla środowiska naturalnego (śmieci, odpady, materiały wybuchowe, materiały o zwiększonej radiacji itp.), których transportowanie wymaga spełniania szeregu norm i warunków bezpieczeństwa;
- przeciwdziałaniem przemytowi narkotyków i środków odurzających;
- przeciwdziałaniem wywozowi z Polski przedmiotów zabytkowych;
- wymagających zgody właściwych organów odpowiedzialnych za ochronę zabytków (obecnie są to Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków);
- egzekwowaniem na granicach wewnętrznych przestrzegania przez podróżnych wwozu na terytorium RP towarów akcyzowych.

Konsekwencją zniesienia kontroli granicznej na odcinkach granicy wewnętrznej UE jest zwiększenie aktywności działań mobilnych Straży Granicznej nie tylko w strefie nadgranicznej, ale również na obszarze całego kraju.

²⁵ J. Cieślęwicz, „Podstawy prawne kontroli granicznej...”, *Polska w strefie Schengen*, Warszawa 2008, s. 58.

²⁶ **Frontex** (od fr. *Frontières extérieures*, czyli „granice zewnętrzne”) - Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej, niezależna agencja w ramach Unii Europejskiej powstała 1 maja 2005 na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 2007/2004 z 26 października 2004. Dyrektorem wykonawczym agencji został przedstawiciel Finlandii, Ilkka Laitinen.

²⁷ Szerzej na ten temat: [online] [dostęp: 2010]. Dostępny w Internecie: <http://europa.eu/agencies/community/agencies/frontex/index.pl:htm>

Taktyka działania Straży Granicznej ukierunkowana jest zasadniczo na osiągnięcie tych samych, co dotychczas celów, lecz przy zastosowaniu innych metod i sposobów oraz środków technicznych. W obszarze pozostającym w szczególnym zainteresowaniu formacji pozostają:

- ochrona szlaków komunikacyjnych o szczególnym znaczeniu międzynarodowym przed przestępczością, której zwalczanie należy do właściwości SG;
- zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej (lotniczej, drogowej, kolejowej, morskiej);
- rozpoznanie rejonów szczególnie zagrożonych przestępczością, której zwalczanie leży we właściwości ustawowej Straży Granicznej;
- współpraca ze społeczeństwem w celu odpowiednio wczesnego zdobywania informacji o zdarzeniach niekorzystnych z punktu widzenia realizowanych zadań oraz interesów narodowych;
- ochrona terytorium kraju przed wwozem materiałów niebezpiecznych, na których transport przewoźnicy nie posiadają stosownych zezwoleń lub realizują go w sposób niezgodny z obowiązującymi międzynarodowymi normami bezpieczeństwa;
- przeciwdziałanie nielegalnemu (bez uzyskania zgody właściwych organów) wywozowi z kraju przedmiotów stanowiących wartość zabytkową i zaliczanych do dziedzictwa narodowego;
- realizacja czynności zleconych przez inne uprawnione organy, instytucje państwowe i międzynarodowe;
- stała gotowość do niezwłocznego i skutecznego wykonania zadania czasowego przywrócenia kontroli granicznej na granicach wewnętrznych (art. 23 kodeksu granicznego Schengen).

Podstawową formą pełnienia służby przez placówki Straży Granicznej na odcinkach granicy wewnętrznej UE są odpowiednio wyposażone mobilne patrole. Do ich zadań należy:

- patrolowanie określonych obszarów (typowanych na podstawie analizy ryzyka i wyników prowadzonego rozpoznania);
- legitymowanie osób (poszukiwania, realizacja czynności zleconych, ustalanie sprawców i świadków przestępstw i wykroczeń);
- kontrola środków transportu poruszających się po drogach publicznych pod kątem spełnienia przez nie wymogów wynikających z przepisów ustaw prawo o ruchu drogowym oraz transportu drogowego, a także transgranicznego przemieszczania odpadów i towarów niebezpiecznych;
- systematyczne lub okresowe kontrole miejsc publicznych, w których gromadzą się obywatele państw trzecich (targowiska, dworce kolejowe, giełdy), w celu kontroli legalności pobytu, legalności zatrudnienia oraz legalności prowadzenia działalności gospodarczej;
- podejmowanie (samodzielnie lub na podstawie zgłoszenia) czynności służbowych w stosunku do osób naruszających obowiązujący porządek prawny (w zakresie posiadanych przez Straż Graniczną kompetencji);

- poszukiwanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa, a które mogą się stać przedmiotem transgranicznego przemieszczania;
- udział w akcjach ratowniczych i zapewniających oraz przywracających porządek na określonych obszarach;
- współpraca z uprawnionymi służbami i organami krajowymi oraz innych państw w realizacji określonych zadań pozostających we właściwości pionu granicznego (wspólne działania).

Z dniem włączenia Polski do strefy Schengen, na granicach: z Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską, Republiką Słowacką oraz z Republiką Litewską, przestały być realizowane czynności związane z następującymi postępowaniami administracyjnymi:

- odmowa wjazdu na terytorium RP;
- określenie czasu pobytu cudzoziemca na terytorium RP;
- wydawanie wiz na podstawie art. 47 ustawy o cudzoziemcach²⁸;
- unieważnianie wiz na podstawie art. 48 ustawy o cudzoziemcach²⁹;
- wydawanie tymczasowego polskiego dokumentu podróży;
- wnioskowanie o ukaranie przewoźnika karą administracyjną za przewiezienie osoby bez dokumentu podróży;
- nakazanie przebywania w określonym miejscu do czasu, w którym możliwym będzie transport cudzoziemca przez przewoźnika w ramach zawrócenia;
- nakazanie opuszczenia przez cudzoziemca terytorium RP na pokładzie innego środka transportu niż ten, w którym został przewieziony do RP;
- określenie czasu pobytu ze względu na ilość posiadanych środków finansowych;
- wnioskowanie o udzielenie zgody na wjazd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej pomimo niespełnienia warunków na wjazd na terytorium naszego kraju.

Zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych nie wpływa także na realizowanie przez Straż Graniczną zadań w zakresie:

- przeprowadzania kontroli legalności pobytu cudzoziemców na terytorium RP;
- wnioskowania o wydanie decyzji o wydaleniu, w tym wnioskowania do sądu o umieszczenie w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia albo o przedłużeniu okresu pobytu w ośrodku lub areszcie;
- wydawania decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium RP;
- przygotowywania wystąpień niezbędnych do wnioskowania o wpis, przedłużenie oraz wykreślenie osoby z wykazu osób niepożądanych na terytorium RP;
- przyjmowania wniosków o nadanie statusu uchodźcy na terytorium RP;

²⁸ Dz. U. z 2003, nr 128 poz. 1175.

²⁹ Tamże.

- występowania z wnioskami do właściwego wojewody lub Prezesa Urzędu do Spraw Cudzoziemców o udzielenie zgody na pobyt tolerowany na terytorium RP;
- udzielania informacji w zakresie rozpatrywanych przez wojewodów wniosków o zamieszkanie na czas określony, osiedlenie się, jak również inne formy legalizacji pobytu określone w ustawie z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobytcie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin;
- rozpatrywania, przyjmowania/przekazywania obywateli państw trzecich na podstawie wzajemnych umów o readmisji;
- przyjmowania/przekazywania obywateli państw trzecich na podstawie Rozporządzenia Dublin II oraz Konwencji Dublińskiej;
- przekazywania/przyjmowania obywateli państw trzecich na podstawie polsko – niemieckiej umowy o przewozie tranzytowym³⁰.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej, a obecnie także do strefy Schengen, dały możliwość, osobom do tego uprawnionym do swobodnego podróżowania przez granice wewnętrzne Unii Europejskiej, znosząc wszelkie ograniczenia i bariery w tym zakresie, co wpływa stymulująco na rozwój kontaktów handlowych, społecznych, kulturalnych, prowadzi do dalszego zbliżenia między państwami sąsiadującymi, a także między ich obywatelami. Straż Graniczna w nowych uwarunkowaniach prawnych i politycznych zmieniła taktykę działania. W miarę potrzeb i w zależności od zakresu i intensywności podejmowanych działań i wyzwań, ewolucji będą podlegały nasze struktury, tak aby pomimo wszelkich ułatwień na granicy wynikających ze stosowania dorobku prawnego Schengen przez Rzeczpospolitą Polską, nadal mógł być zachowany wysoki poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego nie tylko na terytorium naszego kraju, ale również na rozszerzonym obszarze strefy Schengen.

Jednolity dotąd system ochrony granicy podzielił się na dwie zupełnie różne i nieporównywalne metody działania. Pierwsza – tradycyjna, oparta na kontroli ruchu granicznego w przejściu granicznym i patrolowaniu linii granicy oraz druga – zupełnie nowa, polegająca bardziej na pracy rozpoznawczej i prewencyjnej, niż na fizycznej ochronie granicy³¹. W nowe warunki działania - w strefie Schengen - Straż Graniczna weszła dobrze przygotowana dzięki wcześniejszym wieloletnim pracom nad modernizacją i uzawodowieniem.

³⁰ Dane KGSG Warszawa. Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) – Dz. Urz. UE L 105 z 13.4.2006.

³¹ Pięć oddziałów (Morski, Warmińsko-Mazurski, Podlaski, Nadbużański, Bieszczadzki) będzie odpowiadać za ochronę zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Pozostałe cztery (Nadodrzański, Śląski, Karpacki, Nadwiślański) mają działać wewnątrz kraju m.in. w portach lotniczych.

BORDER GUARD IN SCHENGEN AGREEMENT

Summary

Joining the Schengen Agreement and changing the rules of border crossing in the significant parts of the Polish border enforced changes in the service at these borders. The monolithic system of border protection was divided into two different and incomparable border protection systems. The first system, a traditional one, is based on border crossing controls and border patrolling. The second system, a brand new one, is concentrated on reconnaissance and prevention rather than physical border protection. The Polish Border Guard has become responsible not only for state security. Since then it has been a part of the European security system. It has also become responsible for the sphere of security that is the most dangerous, vulnerable to attacks and hard to protect, namely air transport.

Key words: *Schengen Agreement of 1985, borders, Border Guard, European Union and Poland*

Artykuł recenzował: dr hab. Wiesław Bolesław ŁACH, prof. nadzw. UW-M